

יש להמשיך למנוע כניסת פועלים פלסטינים, מנקודת מבט ביטחונית וכלכלית

16.01.2024 | פלדמן פינס פלדמן | written by

עיקרי דברים

שאלת ההעסקה של פועלים פלסטינים בישראל נידונה כעת רבות, לאור הטבח הנורא ב-7.10 ומלחמת "חרבות ברזל". ממשלת ישראל נדרשת להכריע שוב בסוגיה זו, עם העלאת הנושא לדיון בממשלה והצעת פתרונות אפשריים בקבינט החברתי-כלכלי בקרוב. הנושא מקבל משנה תוקף בשל הפיגוע שאירע ברעננה, ב-15.10, על ידי שני שבח"ים.

1. יש להמשיך במדיניות הנוכחית, שאינה מאפשרת כניסת פועלים פלסטינים לישראל בעת הזו.

2. הטיעון העיקרי בעד החזרתם לישראל הוא החשש כי המצוקה הכלכלית, התסכול והבטלה יובילו את השטח התוסס ממילא להתפרץ נגד ישראל. שיקול נוסף הוא השפעת הסגר על המשק הישראלי ובראשו על ענף הבנייה. אך, מנגד לשיקולים אלה, עומד החשש מפני פיגועים שיבוצעו בישראל, ע"י פועלים או כאלה שייכנסו בחסותם. הלחימה בעזה מספקת לא רק השראה אלא גם דחף לנקום, בייחוד לנוכח התמונות והמסרים המשודרים ללא הרף ב"אלג'זירה".

3. מנקודת מבט כלכלית ישראלית, ובהסתכלות ארוכת-טווח, הסתמכות ענף הבנייה על פועלים פלסטינים אינה נכונה.

4. במקום הבאת עובדים פלסטינים יש לעודד כניסתם של פועלים זרים ממדינות נוספות, כמו גם להפחית חסמים לפעילות של חברות בנייה זרות בארץ, לצד הכשרת פועלים ישראלים לעבודה במגזרים שונים.

5. יש לבטל את מכסות העובדים הזרים בענפים השונים ולאפשר העסקת עובדים זרים בכלל הענפים, תוך הטלת מיסוי מתאים על העסקתם, בשיעורים שיהוו פיצוי הולם עבור הממשלה ועבור כלל הציבור בגין ההשפעות השליליות של העסקת העובדים הזרים.

רקע

הסדרת עבודת פלסטינים בישראל החלה כבר בסוף שנות ה-60. עם זאת, ישראל כבר ידעה זמנים שבהם צומצם במידה ניכרת מספר העובדים הפלסטינים בישראל, בתקופות של אינתיפאדה ומתקפות טרור, לאחר ההתנתקות, בתקופת הקורונה [1] ובזמנים רגישים מבחינה ביטחונית.

בשנים האחרונות חלה עלייה במספר העובדים הפלסטינים בישראל, וביתר שאת לנוכח רפורמת ההיתרים שהעבירה ישראל בשנת 2022. [2] נכון לרבעון הראשון של 2023 עבדו בישראל למעלה מ־150,000 פועלים פלסטינים, כ-30 אלף מתוכם ללא היתר. ענף הבניין היה המעסיק הגדול ביותר של עובדים פלסטינים בישראל, הועסקו בו כ-125 אלף עובדים שאינם ישראלים, מהם כ-104 אלף פלסטינים.

הבעיה

לשילובם של עובדים פלסטינים בישראל ישנם גם היבטים כלכליים שליליים. הביקוש הרב מעיד על תלות של שוק העבודה הפלסטיני בשוק הישראלי. מנתוני בנק ישראל, עוד בשנת 2014 נקבע כי העבודה בישראל חשובה מאוד למשק הפלסטיני. לפי הלמ"ס הפלסטינית, העובדים הפלסטינים בכלכלה הישראלית היוו ב-2014 כ-11.7% מכוח העבודה הפלסטיני ביהודה ושומרון, וסך שכרם ב־2013 השתווה ל-12.3% מתוצר המשק הפלסטיני ביהודה ושומרון. [3] מאז, מספר העובדים הפלסטינים בישראל עלה מ-92 אלף אל למעלה מ-150 אלף.

מכיוון שרוב הפועלים הפלסטינים עובדים בישראל במקצועות שאינם דורשים הכשרה הכרוכה בקורסים לימודיים, או תואר אקדמי, אלא עבודת כפיים בבניין ובחקלאות, הדבר יוצר תמריץ שלילי ליציאה ללימודים ולרכישת השכלה, ואף אינו מעודד עבודה במקצוע של הפועל בתוך הרשות הפלסטינית. לעיתים השכר בישראל גבוה פי 2 לערך מהשכר ברשות הפלסטינית, כולל בעבודות הדורשות הכשרה מקצועית או לימודים. [4] הדבר יצר שכבת עובדים ברשות שנהנתה משכר עדיף בהרבה מהעובדים שלא יצאו לעבודה בישראל. כך נוצרה דינמיקה של לחץ מסיבות כלכליות למתן היתרים לפועלים מהרשות, בכפוף לסינון השב"כ, עם כל המשתמע מכך.

בנוסף לגידול הרב ב-2022 במתן אישורי עבודה לפועלים פלסטינים, נתוני בנק ישראל מצביעים על כ-15 אלף עובדים פלסטינים ללא אשרת שהייה (שב"חים) שוהים בלתי חוקיים) שהועסקו בענף הבנייה בתקופה זו, אך הערכות אחרות מדברות על מספרים גבוהים יותר, סביב 40 אלף שב"חים ויותר. חלקם לנים במקומות עבודתם, באתרי בנייה וכדומה. סך הכול, אפוא, הגיע סך הפועלים הפלסטינים שישראל הכניסה לשטחה באישור וללא אישור לכ-160,000 איש, כמעט כולם גברים שעסקו בעבודות פיזיות. [5]

מנקודת מבט כלכלית ישראלית, ובהסתכלות ארוכת-טווח, ההסתמכות של ענף הבנייה (ובמידה מסוימת גם של ענפים אחרים) על עבודתם של פועלים פלסטינים, בעלות נמוכה, גורמת לכמה בעיות, ביניהן: חוסר תמריץ להשקיע בשיפור הפריון בענף על ידי השקעה בהון פיזי ובטכנולוגיות מתקדמות; פגיעה בשכר ובתעסוקה של עובדים ישראלים בעלי השכלה נמוכה, ובראשם צעירים ערבים (דבר שמגביר גם את תופעת הפשע בחברה הערבית בישראל); פגיעה קשה בענפים אלה בתקופות של סגרים והפסקה זמנית (ובדרך כלל פתאומית ולא מתוכננת מראש) בהגעת העובדים הפלסטינים, כמו בימים אלה ובעקבות פגיעה זו יצירת לחצים לוביסטים ופוליטיים כבדים מצד ראשי הארגונים הענפיים (קבלנים, חקלאים ועוד) לסיוע חירום מצד הממשלה, תוך השתת

יש להימנע מהכנסת עובדים פלסטינים מיו"ש לישראל משיקולים ביטחוניים

1. קיים חשש ביטחוני ממשי מפיגועי השראה וחיקוי בהשפעת עזה.
2. פיגועי נקם על פעולת צה"ל הנרחבת וחסרת התקדים ברצועת עזה: עובדים שלהם קרובי משפחה ברצועת עזה ואשר מוזנים מכלי התקשורת הערביים המשדרים מתוך הרצועה את ממדי התקיפות הישראליות והיקפי הנזק, עלולים לבצע פיגועי נקם בשטח ישראל.
3. פיגועי נקם על הפעילות הישראלית ביו"ש: גם בזירה זו ² כוחות הביטחון הישראליים פועלים למיגור ומיטוט חמאס, מה שמביא להרוגים לא מעטים ולהרס.
4. הקשב של מערכת הביטחון צריך להיות ממוקד בעזה. כניסתם של העובדים הפלסטינים מיו"ש תדרוש מעקב ופעילות מודיעינית צמודה על ידי גורמי הביטחון, ובראשם השב"כ. זה הזמן להפנות את מלוא תשומת הלב אל הלחימה המתמשכת בעזה.
5. לקיחת "מרווח ביטחון" לבחינה מחודשת של מדיניות הכנסת הפועלים הפלסטינים, שעברו סינון וקיבלו היתר, לאור העדויות כי העובדים הפלסטינים מעזה שנכנסו לעבוד בישראל, בעיקר בעוטף, אספו מודיעין לקראת הטבח ב-7.10 וסייעו לחמאס-דאעש. על כן, "מי שנכווה ברותחין צריך להיזהר בצוננים".

פערים כלכליים כתוצאה מאי הכנסת העובדים

הענפים העיקריים שנפגעים מאי הכנסת הפועלים הפלסטינים הם ענף הבנייה, ענף החקלאות, תעשייה, בריאות, מסעדות, וניקיון.

לכל אחד מהענפים האלה יידרש למצוא פתרונות פרטניים שאינם תלויים זה בזה, אך ישנם צעדים רחבים שניתן לבצע לצמצום הפערים.

כיום, על רקע המלחמה ואיסור כניסתם של עובדים פלסטינים, ישנם לחצים רבים מצד מעסיקים, בייחוד בענף הבנייה, להגדיל במידה מאסיבית את מכסות העובדים הזרים המיועדים לעבוד בענף זה. כבר כיום חלק מהמכסות אינן מנוצלות; קיים חשש רב בקרב עובדים זרים להגיע לישראל בזמן מלחמה; וממשלות זרות לא תמהרנה לחתום על הסכמים בילטרליים חדשים. יש גם לקחת בחשבון את האפשרות כי עם המשך הלחימה יתבקשו פועלי הבניין מסין על ידי ממשלתם לעזוב בשל הרעת היחסית עם ישראל, או על ידי משפחותיהם. כך אירע עם העובדים התאילנדים, לאחר שרבים מעובדי החקלאות הזרים בעוטף עזה ספגו פגיעה קשה ביותר בשבת השחורה ב-7.10. מעל 30 עובדים זרים מתאילנד ו-10 משתלמים מנפאל נרצחו, חלקם הוחזקו בשבי החמאס וחלקם נפגעו.⁶ הנזק בטווח הבינוני⁷ ארוך יהיה כבד, הגדלה מאסיבית של המכסות, בייחוד לענף הבנייה (הזוכה כבר כיום למכסות רבות, בניגוד לרוב הענפים במשק), תקשה מאוד על קידום רפורמה עתידית.

ייתכן גם שבעתיד העובדים הפלסטינים יורשו לחזור לישראל, אך אז יהיה קשה מאוד, עד בלתי אפשרי, להקטין במהירות את מספר העובדים הזרים בענף. יתר על כן, ההשפעה הכלכלית העתידית של העובדים הזרים (והפלסטינים) על שוק העבודה בישראל עלולה להיות חמורה בהרבה מאשר בעשור האחרון, שבו המצב המקרו-כלכלי היה טוב מאוד ושיעור האבטלה של עובדים ישראלים בעלי מיומנויות נמוכות היה נמוך יחסית.

פתרונות

בעקבות המלחמה, הממשלה החלה לפעול לצמצום הנזקים הכלכליים בעקבות אי כניסתם של עובדים פלסטינים: אושרה הגדלת מכסת העובדים הזרים מ-30,000 לכ-50,000, בארבע פעימות. [7] משרדי הממשלה הנוגעים לדבר עתידים לחתום על הסכמים בילטרליים עם מדינות שונות להבאת עובדים, לדוגמה הודו, סרי לנקה, סין ומולדובה. [8] בנוסף לכך, משרד הבינוי והשיכון ייעל את מנגנון ההקצאה של חברות הביצוע הזרות העומדת על 12,000 עובדים ולהגדיל אותן בעוד כ-3,000 עובדים.

בנוסף לפעולות אלו, ניתן לגשר על הפערים והצרכים העולים במשק בעקבות אי כניסתם של עובדים פלסטינים על ידי נקיטת הפעולות המוצעות להלן.

המלצות

1. העסקת עובדים זרים בכלל הענפים, תוך הטלת מיסוי מתאים על העסקתם, בשיעורים שיהוו פיצוי הולם עבור הממשלה ועבור כלל הציבור בגין ההשפעות השליליות של העסקת העובדים הזרים (הן בפן הכלכלי והן בפן חברתי). במדיניות הנוכחית בישראל ישנן מכסות לעובדים זרים עבור ענפים ייעודיים תוך הפלייתם לטובה לעומת ענפים אחרים ² יש לבטלן. הצדקתן של המכסות לאותם ענפים ספציפיים, או לפחות לחלקם, טרם הוכחה, ונראה שהענפים הזוכים להטבה זו הם בעיקר הענפים שהצליחו ללחוץ בצורה היעילה ביותר מבחינה פוליטית. היענות ללחצים אלה תהווה שגיאה רצינית במדיניות החברתית-כלכלית. המיסוי הקיים כיום ברוב הענפים הזוכים למכסות אינו מספיק ואינו מכסה את העלויות החיצוניות למשק ולחברה. מנגד, איסור גורף להבאת עובדים זרים (פרט לאותם ענפים) איננו אופטימלי ויוצר חוסר שוויון בין מעסיקים בענפים שונים, הקצאת מקורות לא נכונה במשק ופגיעה בפריון העבודה ובצמיחה.
2. הפחתת רגולציה ומכשולים אחרים שמונעים מחברות זרות להשתתף בפעילות במשק הישראלי. לדוגמה, אין סיבה מיוחדת להביא עובדים מסין לעבודה אצל קבלנים ישראלים, אם חברת בנייה סינית יכולה לבצע אותה עבודה ביעילות רבה יותר ובמחירים נמוכים יותר, תוך הבאת העובדים שלה מסין.
3. עידוד אוכלוסיות בישראל שבהן שיעורי אבטלה גבוהים לצאת לשוק העבודה בענפים הנפגעים, על ידי מתן הטבות מס ותמריצים כלכליים ואף לחזק את הממשק בין ענפי הבנייה לשירות התעסוקה.

4. עידוד תהליכי אוטומציה, הכנסת רובוטיקה ובינה מלאכותית (למשל קידום "חקלאות חכמה" בישראל) בבתי עסק ובמשקים השונים שנפגעו כתוצאה מהמלחמה. לצורך זה, הממשלה תוכל לסייע באמצעות תוכניות תמיכה וסבסוד זמניות ומוגבלות בזמן.

[1] "תעסוקת פלסטינים בכלכלה הישראלית במשבר הקורונה", בנק ישראל, 29 בדצמבר, 2020
<https://boi.org.il/publications/pressreleases/29-12-20>

[2] החלטת ממשלה מספר 1328 מיום 27.03.2022
https://www.gov.il/he/departments/policies/dec1328_2022

[3] "קטע מדוח בנק ישראל לשנת 2014 שיתפרסם בקרוב: התרחבות התעסוקה הפלסטינית בישראל ומאפייניה", בנק ישראל, 03 במארס, 2013
<https://boi.org.il/publications/pressreleases>
קטע-מדוח-בנק-ישראל-לשנת-2014-שיתפרסם-בקרוב-התרחבות-התעסוקה-הפלסטינית-בישראל-ומאפייניה/

[4] חגי אטקס, "ההשפעה על התעסוקה בישראל על כח העבודה הפלסטיני, בנק ישראל", נובמבר 2011
; <https://www.boi.org.il/media/qpcpxnvw/dp201111h.pdf>

חגי אטקס ואסטבן קלור, "הצעה לשיפור מצבה הפיסקלי והכלכלי של הרשות הפלסטינית", המכון למחקרי ביטחון לאומי ה-16, INSS, ביוני 2022
<https://www.inss.org.il/he/publication/pa-fiscal>

[5] יובל ניסני, "90 אלף פועלים פלסטינים עובדים בבניין. מי יחליף אותם?", גלובס, 27 באוקטובר, 2023
<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001461063>; סוניה גורודיסקי והיאלי יעקבי-הנדלסמן, "בתוך שנתיים יִמָּספר השבח"ים שעובדים בישראל הוכפל", ישראל היום, 19 במאי, 2022
<https://www.israelhayom.co.il/business/article/11099138>

[6] "סוגיות הנוגעות למהגרי עבודה בעקבות מלחמת חרבות ברזל", קן לעובד, 29 באוקטובר, 2023.

[7] החלטת ממשלה מספר 1002 מיום 27.10.2023, הגדלת מכסות עובדים זרים בענף הבנייה בעקבות מלחמת "חרבות ברזל" ותיקון החלטת הממשלה
<https://www.gov.il/he/Departments/policies/dec1002-2023>

[8] יערה שפירא, "התכנית להחלפת העובדים הפלסטינים במשק הישראלי יִצָּלם לצמיתות", כאן, 31 בדצמבר 2023
<https://www.kan.org.il/content/kan-news/defense/666536>

אוחזים בנשק: חשיבות ההגנה על הערים החרדיות כחלק מתפיסת הביטחון הלאומי

16.01.2024 | written by יעקב פלבינסקי
עיקרי דברים:

1. על מדינת ישראל לספק מענה ייעודי ומותאם לערים החרדיות, בהיבט הביטחוני.
2. העובדה שהערים החרדיות נעדרות נשק בהיקף מספק, הופכת אותן לפגיעות יותר והן עלולות להיות חלילה נקודות תורפה במתקפות עתידיות.
3. הפעילות שמקיים המשרד לביטחון לאומי להאצת תהליך הנפקת רישיונות נשק והקמת כיתות כוננות, הינה בעלת חשיבות, אך אין די רק בה כדי להבטיח יכולת הגנתית עצמית מספקת לערים החרדיות הצפופות באוכלוסייה.
4. נדרש שינוי בתבחינים, כך שהם יכללו בוגרי שירות אזרחי בהיקף מלא, גם ממסלולים שאינם ביטחוניים. כמו כן נדרשת הנגשה ברורה של הקריטריונים לציבור החרדי, לרבות הסברה ייעודית.
5. לאור היעדר ההכשרה הצבאית בקרב רבים בחברה החרדית, ההכשרה לנשיאת נשק צריכה להיות שונה לחברה זו, ולכלול יותר למידה על תפעול נכון שלו במקומות הומי אדם.

רקע:

בסוף ינואר 2023 פרסם יהושע ג'וש בריינר בעיתון "הארץ" נתונים עגומים על אחוז נושאי הנשק בחברה החרדית. לפי הנתונים שנמסרו אז על ידי המשרד לביטחון פנים לבקשת המשפטן משה גרוניך, "ביולי האחרון היישוב היהודי שבו שיעור בעלי רישיון לנשק הוא הנמוך ביותר היא העיר בני ברק". שיעור בעלי הרישיון לנשק בבני ברק עמד אז על 0.32% מכלל תושבי העיר. רק 394 תושבים החזיקו אז בנשק. [1]

בהמשך תחתית הטבלה הופיעה העיר החרדית מודיעין עילית עם 0.75% נושאי נשק, היישוב החרדי רכסים עם 0.99% ומושב תפרח החרדי עם 1.1%. באלעד ובביתר, הנחשבות ל"יישובים זכאים", רק 1.89% היו בעלי רישיון לנשק. [2] לכן, כחלק מהמענה שהמדינה צריכה לספק בהיבטי הביטחון של האוכלוסייה כולה, עליה לכלול מענה ייעודי ומותאם לערים החרדיות.

העובדה שהערים החרדיות נעדרות נשק בהיקף מספק, הופכת אותן לפגיעות יותר. הן עלולות

להיות חלילה נקודות תורפה במתקפות עתידיות. המציאות מוכיחה פעם אחר פעם כי מהירות התגובה האזרחית נותנת מענה יעיל בסיכול פעילויות טרור יחידניות. לעומת זאת, הערים החרדיות שחלקן צמודות ליישובים ערבים נותרות חשופות עם מעט הגנה. את התוצאות לכך ראינו למרבה הצער בפיגועים שהתרחשו ב-2022 ובתחילת 2023 בבני ברק, אלעד ונווה יעקב. בכל האירועים הללו אזרחים חסרי הגנה המתינו למענה משטרתי, כאשר לאורך זמן התגובה המחבלים ביצעו את זממם בחופשיות יחסית. כל אחד מהפיגועים הללו הסתיים בכמה הרוגים חפים מפשע. עם יותר נשק, סביר להניח שהיקף הנפגעים הטרגי יכול היה להימנע או להצטמצם משמעותית.

מצופה כי המקרים הללו יהוו קריאת השכמה למקבלי ההחלטות, אך זה לא קרה. כעת, עם מתקפת הפתע על יישובי עוטף עזה, כולם מבינים את המשמעות של נשק מציל חיים. כיתות הכוננות ואזרחים נושאי נשק היו הראשונים שנתנו מענה כדי להדוף את המתקפה הנתעבת. עובדה זו פתחה מגמת התחמשות במגזר החרדי, אך היא אינה מספקת.

הבעיה:

אם ניקח כדוגמה את בני ברק, הבירה החרדית, המצב שם מטריד. העיר מאכלסת למעלה מ-216 אלף תושבים, כאשר היקף הנשק ביחס למספר התושבים הוא זעום. גם אם נוספו עשרות מתנדבי מד"א ואיחוד הצלה מהעיר שהגישו בקשות לנשיאת נשק, עדיין מדובר במספר מועט יחסית של כלי נשק שיתווספו לאחר מתן כלל האישורים. אם לוקחים בחשבון את קצב הגדילה של העיר, עדיין מדד הנשק פר נפש קטן מאד ועשוי להמשיך להיות כזה אם לא יקרה שינוי משמעותי. למרות פעולות השר לביטחון לאומי, איתמר בן גביר, להאצת תהליך הנפקת רישיונות נשק והקמת כיתות כוננות, הבעיה עדיין עמוקה יותר ממה שהפעולות הנוכחיות מסוגלות לתת להן מענה הולם.

ראשית, היקף הנשק עדיין נמוך ביחס לכמות התושבים למרות הכל, בגלל אי עמידה בתבחינים של חרדים. שנית, המידע על השינויים בתבחינים הרגיש מבלבל ולא מספיק ברור בהנגשתו לציבור. מחד, המשרד לביטחון לאומי, בהובלת השר בן גביר, קרא ללכת להתחמש, אך בשטח לא כולם יודעים כיצד ניתן, אם בכלל, לממש את הזכאות. אם ניקח את הערים הזכאיות, ישנן ערים חרדיות הנחשבות "יישובים זכאים" לנשיאת נשק אזרחי. למרות זאת, העובדה היא שאחוז נושאי הנשק בהן בכל זאת לא גבוה מאד. שלישית, גם אם היקף נושאי הנשק בערים החרדיות יגדל משמעותית, מדובר בחלק גדול מהמקרים באנשים לא מיומנים וללא הכשרה צבאית שפועלים בערים צפופות מאד, מה שיוצר סיכון לגורמים בלתי מעורבים בעת אירוע פח"ע.

כרגע ישנה היענות נרחבת בקרב הזכאים להגיש בקשות שחלקן נענות. מגמה ייחודית ניתן לראות בהתחמשות של קהילות שונות, חלקן שמרניות מאד. אם זו חסידות גור שמגדילה את היקף נושאי הנשק בבית המדרש, חסידות בעלז וחסידות נוספות (חלקן מוצהרות כ"אנטי-ציוניות") שפנו לגורמים הרלוונטיים וקיבלו מענה להגנה על בתי המדרש שלהן עם פתיחת כיתות

כוננות. גם אם לא מדובר במענה מושלם, כל נשק נוסף הוא משמעותי ויכול להציל חיים (בהינתן שאנשים נטולי עבר קרבי יוכלו להשתמש בו בסביבה צפופה כמו בתי מדרש בלי לסכן את הציבור). אבל לצד הפעילות החשובה שמתקיימת והעלאת המודעות, יש לקחת בחשבון פתרונות גדולים יותר שיביאו לשינוי המציאות ולהגנה מספקת.

נוכח הטענה שמטילה את האשמה על המגזר החרדי עצמו, לפיה אי-התגייסות לצה"ל פוגעת בתבחינים שלהם ובכשירות המבצעית למי שכבר כן מחזיק בנשק, ברור לכולם כי כעת הזמן דורש פתרונות הגנתיים שניתן ליישם בהקדם ולא התחשבנות. להטלת האשמות יהיה זמן לאחר הסרת האיומים הפוטנציאליים. בזמן הנתון, זכותם של התושבים החרדיים להגנה אינה מוטלת בספק. שנית, בניית יכולת חרדית להגיב לאיומים בזמן אמת תסייע למערכות המקיפות במתן מענה יעיל ולא תטיל את האחריות רק על המשטרה שעלולה למצוא את עצמה מתמודדת בכמה זירות במקביל.

המלצות למדיניות:

הפעילות שמקיים המשרד לביטחון לאומי הינה בעלת חשיבות, אך אין די רק בה כדי להבטיח יכולת הגנתית עצמית מספקת לערים החרדיות הצפופות באוכלוסייה. לפיכך:

1. כדי להגדיל משמעותית את אחוז נושאי הנשק במגזר החרדי, נדרש שינוי בתבחינים והנגשה ברורה של הקריטריונים לציבור הזה, לרבות הסברה ייעודית.
2. בנוסף, בגלל היעדר הכשרה צבאית בקרב רבים בחברה החרדית, ההכשרה לנשיאת נשק צריכה להיות שונה לחברה זו, ולכלול יותר למידה על תפעול נכון שלו במקומות הומי אדם.
3. על מנת לשנות את התבחינים באופן אחראי, יש לכלול בהם בוגרי שירות אזרחי בהיקף מלא, גם ממסלולים שאינם ביטחוניים. באופן הזה ניתן להעריך כי יתווספו לערים החרדיות מאות נושאי נשק חדשים, המוכרים למערכות בשל תקופת שירותם. קיומם ברשימות יקל על זיהויים בעת הגשת הבקשה, וכך גם ההקלה עצמה תעמיק את האמון בשירות האזרחי ותוכל לסייע בבניין הכוח המשותף, שייתן מענה לאתגרי הביטחון הלאומי.

זו הדרך הממלכתית להבטיח הגנה משמעותית יותר לערים החרדיות, עם מענה ייעודי ספציפי. כל אופציה אחרת לא תשנה את המשוואה באופן דרסטי, בדיוק כפי שלא אירע לאחר הפיגועים באלעד ובבני ברק.

[1] ג'וש בריינר, "בתחתית הרשימה של שיעור מחזיקי רישיון לנשק: יישובים ערביים וחרדיים".

הארץ, 30 בינואר, 2023

<https://www.haaretz.co.il/news/education/2023-01-30/ty-article/.premium/00000185-fe4b-ddb9-a9dd-ffdf92b20000>

הכינו את כיתות הכוננות בכל הארץ

16.01.2024 | written by דוד מ' וינברג

הצורך הוא דחוף מאי פעם בכל הגבולות, וביו"ש ובירושלים. נדרשת גם השתתפות המגזר החרדי.

מבט ראשוני על אבטחת יישובים בראי המלחמה

16.01.2024 | written by פרופ' קובי מיכאל

עיקרי דברים:

- בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר נדרש שידוד מערכות כולל וחשיבה מחדש לגבי גיבוש מערכי ההגנה היישוביים ומערכי הגנה מתאימים בערים. אלו אינם יכולים להתנהל רק באופן עצמאי ובמנותק מהמערכות הביטחוניות האחרות.
- לצורך ניתוח הצרכים והטיפול המעשי בצורכי ביטחון הפנים של ישראל, מתחייבת קטגוריזציה של יישובי הארץ על בסיס הבחנה בין התיישבות כפרית ופריפריאלית לבין ערים גדולות ומרכז הארץ או אזורים מטרופוליניים. מקטגוריזציה זו (המוצעת בנייר זה) יש לגזור את העקרונות לביטחון ההתיישבות ושאר היישובים בארץ.
- על איום הייחוס הביטחוני, בתפיסת ביטחון הפנים של ישראל, להתייחס בין היתר גם למרכיבים הבאים: התקפה של גורמים עוינים (אזרחים ישראלים ואויבים) על יישובים, בכלל זה יישובים מעורבים, מארבים לאורך צירי תנועה, כמו גם חסימה שלהם.
- יש לבחון לעומק את האפשרות להטיל על המשמר הלאומי את האחריות הכוללת למערכי האבטחה היישוביים.
- כיתות הכוננות במרחב הכפרי ולאורך הגבולות (המעטפת החיצונית) חייבות להיערך למסוגלות של הגנה על היישובים באופן עצמאי של עד 6 שעות. צה"ל, המשטרה וגופי

ההצלה במרחבים אלה צריכים להיערך להתערבות ולמתן מענה הגנתי וטיפול בטווח זמן שאינו עולה על 6 שעות. המשמעות המיידית היא שיש להיערך לכך מבחינת אימונים והכשרה, אספקת ציוד מתאים ולבסס מערכת פיקוד ושליטה לשיתוף פעולה בין הגופים.

כללי

אירועי ה-7 באוקטובר הביאו לשידוד מערכות במגוון נושאים. אחד מהם נוגע למיצובו של ביטחון הפנים כחלק אינטגרלי של הביטחון הלאומי. החדירה של מחבלי החמאס לתוך יישובי העוטף ומחנות צה"ל במרחב לא רק שתפסה את כוחות צה"ל לא מוכנים, אלא גם הראתה עד כמה תפיסת ההגנה המרחבית של היישובים קרסה. זאת לאחר תהליך מתמשך של החלשת מערך כיתות הכוננות, איסוף נשק, אי-אספקה של נשק הגנתי חיוני מעבר לרובים ארוכים וכשנשק חיוני הופקד בבונקרים ללא יכולת לעשות בו שימוש אפקטיבי במהלך הלחימה. רצף האירועים שהחל באותה שבת מחייב מענה מהיר להגברת ביטחון היישובים הן בספר והן במרכז הארץ בשל החשש מהתלקחות רחבה שתובל על ידי החיזבאללה, הפלסטינים ביהודה ושומרון ובתנאים של התדרדרות חמורה במציאות הביטחונית תיתכן גם התפרצות אלימה מצד ערביי ישראל. הדברים מתייחסים בעיקר להקמת כיתות הכוננות במרחבי הארץ.

אירועי ה-7 באוקטובר ומשמעותם לביטחון פנים

אירועי ה-7 באוקטובר 2023 מסמלים קו שבר ואפילו קריסה של מערכי ההגנה היישוביים. למרות גילויי גבורה של כיתות כוננות ביישובים, ואפילו הצלחות מקומיות בבלימת גלי התקיפה או בצמצום הנזק, כיתות הכוננות ברוב היישובים לא היו מסוגלות לספק מענה מספק לאיום. אף על פי שברור שלא היה באפשרותן לסכל באופן מוחלט את המתקפה הגדולה, ברור שהן היו יכולות לעשות יותר בהינתן התנאים המתאימים. האירועים חשפו גם כשל מערכתי בכל הנוגע למערכי התיאום ושיתוף הפעולה בין הצבא והמשטרה ליישובים. ההתנהלות ברוב היישובים בעוטף הייתה אקראית ופרי יוזמה ואומץ של לוחמי צה"ל, מג"ב ומשטרה שהגיעו למרחב, חלקם באופן עצמאי ולא כיחידות מאורגנות ומצוידות כנדרש.

נדרש שידוד מערכות כולל וחשיבה מחדש לגבי גיבוש מערכי ההגנה היישוביים ומערכי הגנה מתאימים בערים. אלו אינם יכולים להתנהל רק באופן עצמאי ובמנותק מהמערכות הביטחוניות האחרות: צבא, משטרה, גופי ההצלה ובקרוב גם המשמר הלאומי. זו העת שבה מתחייבת ראייה מערכתית-מדינתית רחבה וכוללת שתאפשר את התשתית הרעיונית לבניית המערכים, הידוק התיאום ושיתוף הפעולה ביניהם, ציודם, אימונם והכשרתם המקצועית על בסיס קבוע ובעיקר מיסוד דפוסי הפעלתם ופעולתם אל מול איומי הייחוס ותרחישים הנגזרים מהם.

איום הייחוס

בהקשר של תפיסת ביטחון הפנים לאור המלחמה הרי שניתן לחלק את איום הייחוס לשני

מרכיבים. הראשון נוגע לאיום ייחוס (ביטחוני) הנובע מפעולה של גורמים עוינים (אם כי נדרשת הבחנה ברורה בין אזרחים ישראלים עוינים לבין אויבי המדינה), והשני הוא איום (פלילי) הנובע מהסיכון לזליגת נשק לגורמים פליליים ועוינים, כמו גם שימוש לא ראוי בנשק זה שלא לצורך שלשמו הוא חולק.

איום הייחוס הביטחוני צריך להתייחס בין היתר גם למרכיבים הבאים: התקפה של גורמים עוינים (אזרחים ישראלים ואויבים) על יישובים, בכלל זה יישובים מעורבים, מארבים לאורך צירי תנועה כמו גם חסימה שלהם. ההתייחסות אינה בהכרח רק לצירי תנועה ראשיים אלא גם לצירים משניים ואף לדרכי גישה ומילוט של יישובים, ולהפרעות סדר המוניות היכולות להתפתח לתקיפה כאמור לעיל. התקיפות יכולות להיות מתוחמות ליישוב אחד או למרחב שבו מתרחשת פעילות עוינת בכמה יישובים ולאורך כמה צירים.

קטגוריזציה של היישובים

לצורך הניתוח והטיפול המעשי מתחייבת קטגוריזציה של היישובים על בסיס הבחנה בין התיישבות כפרית ופריפריאלית לבין ערים גדולות ומרכז הארץ או אזורים מטרופוליניים. מקטגוריזציה זו ייגזרו העקרונות לביטחון ההתיישבות ושאר היישובים בארץ. לצורך כך פיתחנו קטגוריזציה ראשונית, כדלהלן:

- יישובים צמודים לגדר הגבול
- יישובי קו שני לגדר הגבול
- יישובי קו התפרי
- יישובי יהודה ושומרון
- שאר היישובים – יישובי מטרופולין או סמוך

יישובים צמודים לגבול

איום הייחוס בקבוצה זו כולל את המרכיבים הבאים:

- חדירה של האויב מעבר לגבול בתרחיש דומה לזה של ה-7 באוקטובר, כאשר המאפיין העיקרי הוא פעולה ברמה "צבאית" מאורגנת ומתוכננת הכוללת כוחות ומשימות והמתרחשת בכל המרחב ומלווה בהרעשה של מרגמות, רקטות וטילים.
- האויב חמוש באמצעים תקניים ובהם מקלעים קלים וכבדים, אמצעי נ"ט, אמצעי פיצוץ ושרפה וכלי רכב רבים ממותקנים ללחימה ולניוד.
- איום זה כולל גם חסימה של צירים ושל צומתי תנועה ראשיים ומשניים במרחב, ובמקביל לזה תקיפה של מחנות ומוצבי צה"ל באזור.
- כל אלו יכולים להתרחש בשילוב איום אווירי ברחפנים/כטב"מים.
- איום זה יכול להתרחש ללא התראה מוקדמת בתוך זמן קצר מרגע פריצתו ועד לחדירה לתוך היישובים.

ישובי קו שני לגבול

להלן דוגמאות ליישובים כאלה: אשקלון, אופקים ונתיבות בדרום, קריית שמונה בצפון וכדומה.

- איום דומה ליישובים צמודים לגבול אולם בקבועי זמן ומרחב ארוכים יותר.
- ייתכן שביישובים כאלו תתפתחנה או תפרוצנה גם הפרעות סדר המוניות היכולות להתפתח לתקיפה, כאמור לעיל.

ישובי קו התפר

איום הייחוס בקבוצה זו כולל את המרכיבים הבאים:

- התקפה של קבוצות מאורגנות, מאורגנות חלקית או ספוראדיות ולא מאורגנות על יישובים. ניתן להניח שהתקפה זו לא תהיה מלווה בהרעה מסיבית (תיתכן הפעלה מקומית של אמצעים נפוצים מאולתרים). ניתן להניח נשק תקני ומאולתר, כלי רכב לא ממותקנים ללחימה.
- תקיפה באמצעות הכוחות החמושים של הרשות (סבירות נמוכה, אולם לאור ההסלמה במציאות הביטחונית ביהודה ושומרון והאצת מגמת ההיחלשות של הרשות הפלסטינית, יש לתת לאיום זה משקל).
- מארבים לאורך צירי תנועה, כמו גם חסימה שלהם.
- התקיפות יכולות להיות מתוחמות ליישוב אחד או למרחב שבו מתרחשת פעילות עוינת בכמה יישובים ולאורך כמה צירים, כמו גם הפרעות סדר המוניות היכולות להתפתח לתקיפה, כאמור לעיל.

ישובי יהודה ושומרון

איום דומה לזה שעל יישובי קו התפר אך חמור הרבה יותר [?] ההסלמה במציאות הביטחונית ביהודה ושומרון והאצת מגמת היחלשות הרשות הפלסטינית מעצימות את הסיכונים הביטחוניים. היישובים נתונים לסיכון של טרור ואפילו במאפייני ה-7 באוקטובר, הפניית קנים של מנגנוני הביטחון הפלסטינים ופריצה של המון מוסת, כאשר מנגנוני הביטחון הפלסטינים אינם מסוגלים או אינם רוצים למנוע מהם לפרוץ ליישובים.

שאר היישובים [?] יישובי מטרופולין או סמוך להם

איום הייחוס בקבוצה זו כולל את המרכיבים הבאים:

- חדירה רגלית (משולבת עם החדירה הרכובה או בנפרד ממנה), על ידי מספר רב של חוליות מחבלים.
- ירי מסיבי מתמשך וללא הבחנה, כולל שימוש ברימונים ואמצעים אחרים, ובכללם

שילוב איום אווירי של רחפנים/כטב"מים, לעבר תושבי היישוב בכמה גזרות תוך ביצוע מעשי רצח, ביזה ושרפות.

- חדירה לבתי התושבים על מנת לרצוח, לחטוף תושבים ולשרוף בתי תושבים.
- ירי לעבר תחנות אוטובוס / מוסדות ציבור או לעבר ריכוזי קהל, כלי רכב ותחבורה ציבורית.
- דריסה בתחנות ההסעה והאוטובוס, כולל החיצוניות.
- פיגוע מיקוח (בני ערובה).

צעדים להמשך

נדרש לבחון סדרה של שאלות, בהן: במה צריך לטפל, מה היו נקודות הכשל הבולטות, מה המשמעות של ביטחון היישובים וההתיישבות, מה תפקידה או תרומתה של ההתיישבות לביטחון הפנים ובכלל, קווי התפר בין משטרה לצבא ויחסי הגומלין בין כיתות הכוננות לבין הצבא והמשטרה. כיתות הכוננות ומאפייני פעילותן? מדוע זה כשל?

ניסוח הרעיון המסדר מחייב התייחסות מעמיקה לחשיבות ההתיישבות ולמענה הולם לאתגרים לביטחונה כתנאי לשגשוגה ולהתפתחותה ולשילובה במערך ההגנה המרחבי. ניתן לבחון את הגיונות הביטחון של יישובי המעטפת החיצונית/הגבולות.

מהמעטפת פנימה אל מול מהמעטפת החוצה? שני הגיונות שונים, אך משלימים. מהמעטפת פנימה? ההתיישבות כחגורת מגן ליישובים עורפיים יותר, ומכאן הזיקה לביטחון פנים? משמר לאומי. מהמעטפת החוצה? הגנת גבולות וריבונות, ומכאן הזיקה לביטחון הצבאי? הגמ"ר-צה"ל. ההיגיון הביטחוני הדואלי מחייב חשיבה ותרגום של ההיגיון לפיתוח מנגנון חיבור/סנכרון/סינרגיה ואינטגרציה בין הארגונים הביטחוניים, המשמר הלאומי וגופי החירום וההצלה, בינם לבין עצמם ובינם לבין המערכים היישוביים.

את הדיון בעקרונות התיאום ושיתוף הפעולה בין רכיבי המערכת יש להתחיל מהליבה? כיתות הכוננות ביישובים. משם יש לעבור למעטפת המרחבית בחלוקה לצבא ומשטרה ולחיבור והסינכרון שביניהם לבין גופי ההצלה והמשמר הלאומי. במסגרת זו יש לגבש מבנה ארגוני, עקרונות תיאום ושת"פ ופ"ש. התייחסות מרחיבה לנושאים אלו תובא במסמך המקיף.

להערכתנו, יש לבחון לעומק את האפשרות להטיל על המשמר הלאומי את האחריות הכוללת למערכי האבטחה היישוביים. כל זאת בהנחה שהמשמר הלאומי ייבנה ויופעל באופן המקנה לו את היכולות ואת הסמכויות לקבלת האחריות ולמימושה. הדברים גם נוגעים לגודלו של המשמר הלאומי. להבנתנו נדרש להקים כוח סדיר לצד היקף כוחות רחב של כ-20 חטיבות שיאורגנו בצורה מרחבית.

המלצות מדיניות

מאירועי ה-7 באוקטובר, שעוד צריכים להיחקר ולהילמד, ניתן להצביע על שלושה לקחים מיידיים וחשובים במיוחד:

- כיתות הכוננות במרחב הכפרי ולאורך הגבולות (המעטפת החיצונית) חייבות להיערך למסוגלות של הגנה על היישובים באופן עצמאי של עד 6 שעות. לקביעה או ללקח זה יש משמעויות בכל הנוגע לגודל כיתות הכוננות, הכשרתן, סוג הציוד שיהיה ברשותן, הגיונות הפעולה ועקרונות הפיקוד והשליטה כמו גם התיאום עם הצבא, המשטרה וגופי ההצלה.
- לאור האמור לעיל, צה"ל, המשטרה וגופי ההצלה במרחבים אלה צריכים להיערך להתערבות ולמתן מענה הגנתי וטיפולי בטוח זמן שאינו עולה על 6 שעות. המשמעות המיידית היא ארגון, היערכות, אימונים והכשרה, ציוד, מערכת פיקוד ושליטה ועקרונות תיאום ושיתוף פעולה בין הגופים. בהקשר זה ראוי להתייחס למקומו ולתפקידו של המשמר הלאומי, נושא הראוי לבחינה מעמיקה. בהקשר זה גם גורמי הסיוע נדרשים לבנות יכולת לפתוח צירים שנחסמו לתנועה על ידי כוחות אויב באמצעות כוח.
- בחינת המענה מחייבת ביצוע של קטגוריזציה של היישובים השונים בהתאם לאופיים, מיקומם ולדרגת האיום שהם נתונים לה, כאשר לכל אשכול או קטגוריה יש לפתח ולהתאים מעטפת יכולות והגיונות פעולה רלוונטיים.

סיכום

כשלי ה-7 באוקטובר בכל הנוגע למערך האבטחה היישובי לאורך גבול רצועת עזה ובגבול הצפון, כמו גם בערי קו שני כמו נתיבות ואופקים, מחייבים לא רק את אתגור ההגיונות הקיימים, אלא המשגה מחודשת לגבי מהות ההתיישבות וייעודה במונחי ביטחון לאומי ולגבי הזיקות שבין ביטחון פנים לביטחון צבאי ולביטחון לאומי, והצבת הגיונות מתחרים חלופיים. האתגר מחייב תהליכי חשיבה ועבודה רחבים ומעמיקים שבמסגרתם תידון בהרחבה תמונת המצב, ינותחו כשלי ה-7 באוקטובר ויוצגו הגיונות למענים אפשריים והמלצות לעקרונות פעולה ולמבנה ארגוני רלוונטי.

במסמך קצר זה ביקשנו להניע את תהליך החשיבה ולהציף לשיח הציבורי נקודות מהותיות אחדות כתשתית ראשונית לתהליך הרחב והמקיף יותר, שיחייב שידוד מערכות רחב והתגייסות של כל המנגנונים המדינתיים, מכיוון שמדובר בסוגיה לאומית בליבת הביטחון הלאומי של מדינת ישראל.

עדיין לא להחזיר את הפועלים מיו"ש לישראל

16.01.2024 | שבת מאיר בן שבת | written by

הדרג המדיני נידרש להכריע בשאלת החזרתם לעבודה בישראל של הפועלים הפלסטינים מיו"ש, שכניסתם נמנעת מאז ה-7 אוקטובר (מעבר למספר קטן יחסית של בעלי תפקידים שהוגדרו כחיוניים גם לעת הזו).

השיקול העיקרי בעד החזרתם לישראל הוא החשש כי המצוקה הכלכלית, התיסכול והבטלה יובילו את השטח התוסס ממילא להתפרץ נגד ישראל. שיקול נוסף הוא השפעת הסגר על המשק הישראלי ובראשו על ענף הבנייה.

מנגד לשיקולים אלה עומד החשש מפני פיגועים שיבוצעו בישראל, ע"י פועלים או כאלה שיכנסו בחסותם. הלחימה בעזה מספקת לא רק השראה אלא גם דחף לנקום. במיוחד לנוכח התמונות והמסרים המשודרים ללא הרף ב"אלג'זירה".

ולא רק המראות מעזה, גם פעולות הסיכול המוצלחות שבוצעו ביו"ש והתירו אחריהן מספר לא קטן של הרוגים ופצועים ² מוסיפות מניעי נקם.

מערכת הביטחון עסוקה עד צוואר בלחימה בעזה ובמבצעים ביו"ש ויכולתה להתחקות אחר גורמי טרור ולסכלם מבעוד מועד, אינה מובטחת, כפי שנוכחנו לראות גם באחרונה בפיגועים בצומת גוש-עציון ובירושלים.

כיום, הציבור בישראל דרוך ומגלה ערנות גבוהה ביחס לכל פלסטיני מה"שטחים" שנמצא בישראל. יש בכך כדי לתרום למאמצי האיתור והסיכול. לא כך יהיה אם יימצאו בישראל עשרות אלפי פלסטינים.

שיקול נוסף שאמנם לא אמור להנחות בקביעת המדיניות אך כדאי גם אותו להביא בחשבון הוא תודעת המחיר. חמאס ברצועת-עזה זוכה לנקודות זכות בקרב חלק מהציבור ביו"ש על שחרורם של אסירים ביטחוניים ועל עמידתו האיתנה. נקודות אלה מקוזזות, לפחות אצל חלק מהאוכלוסייה, בעקבות הפגיעה שנגרמה להם, בפרנסתם, בגלל חמאס.

במכלול השיקולים דומה כי בשלב הזה הכף נוטה בעד השארת המצב על כנו ואי החזרתם של הפועלים לישראל. נכון להימנע מנטילת סיכונים ביטחוניים מידיים גם במחיר ההסתכנות בהשלכות הביטחוניות לטווח הרחוק יותר.

מערך אבטחת הישועים בראי "חרבות ברזל"

written by אל"מ במיל' פרופ' גבי סיבוני | 16.01.2024
החדירה של מחבלי החמאס לתוך יישובי העוטף ומחנות צה"ל הראתה עד כמה תפיסת ההגנה המרחבית של הישועים קרסה לאחר תהליך מתמשך של החלשת המערך הזה וכתות הכוננות ביישובים

חרדים לביטחון ישראל

written by יעקב פלבינסקי | 16.01.2024
עיקרי הדברים:

עם פתיחת מתקפת הפתע על יישובי עוטף עזה בשמחת תורה, מתנדבים חרדים מארגוני החירום האזרחיים פעלו באופן מעורר השתאות. ככל שחולף הזמן, ימי התהילה של ההתנדבות החרדית מפנים את מקומם לדיבורים על "היום שאחרי". אז, ברור לכולם, ייפתח שוב הפצע השותת של גיוס חרדים לצה"ל. בניגוד לפרשנות מוטעת הרואה בהתגייסות החרדית בעקבות המתקפה שינוי עומק, במציאות הציבור החרדי נותר נאמן לערכיו ועקרונותיו. לכן, כדי למנוע התבוסות במאבקים פוליטיים הפוגעים במרקם החברתי ולא משיגים תרומה לביטחון ישראל, נדרשים פתרונות ארוכי-טווח לרתימת היכולת האזרחית הגבוהה לטובת הביטחון הלאומי, באופן שיכיר באורח חייו ולא יתנגש עם ערכי הליבה של הציבור החרדי. מלחמת "חרבות ברזל" מייצרת את ההזדמנות לכך.

האירועים הפנים-מגזריים בצל המלחמה:

מלחמת "חרבות ברזל" שנפתחה בטבח אכזרי של מחבלי חמאס בעיצומו של חג שמחת תורה תפסה את החברה הישראלית בנקודת זמן קריטית. הפערים התהומיים שנתגלעו בין המחנות בישראל איימו למוטט את השרידים האחרונים של הלכידות החברתית בישראל. אך נוכח אירועי ה-7 באוקטובר השתנתה המציאות הישראלית ברגע.

המגזר החרדי, שנתון היה להשתלחויות ולביקורת נוקבת כתוצאה מהאירועים הפוליטיים, הוכיח מעורבות מעשית חיונית מייד עם היוודע ממדי האסון. מתנדבי זק"א, איחוד הצלה וארגוני חירום אזרחיים נוספים לקחו חלק מרכזי בהצלת חיי אדם, לעיתים קרובות תוך סיכון ממשי לחייהם ולבריאותם הנפשית.

בנוסף, נוצרו אירועים תקדימיים במונחים חרדיים. הראשון שבהם הוא הודעת דובר צה"ל שבועיים לאחר מתקפת הפתע על יותר מ-2,000 פניות של חרדים המעוניינים להתגייס. מדובר באירוע משמעותי, אפילו דרמטי, אם לוקחים בחשבון את ההתנגדות מבית להחלטה כזאת. הנתון הזה משקף את הדיסוננס הקיים בקרב לא מעט חרדים בימים אלה: המחויבות לערכי הבסיס של הזהות החרדית הנשענת על קהילתיות מתבדלת, לצד הרצון הטבעי "לעשות משהו" נוכח האירועים המטלטלים. מציאות זו יוצרת קונפליקט שדוחק חלקים גדולים יותר מהמוכר לנקוט צד.

נכון להתבונן על הלך רוח נוסף שקורה בימים אלה ברחוב החרדי. לא אחת קיימת הערכה בקרב פרשנים כי ישנו פער בין הממסד החרדי² ההנהגה הרוחנית והפוליטית³ לבין הרחוב החרדי. בפועל, הדברים אינם נכונים כלפי הציבור החרדי הרחב. דוגמה לכך ניתן לראות במכתבי החיזוק ששלחו אדמו"רים ומנהיגי הקהילות לחיילים בחזית, מביקורים שלהם בבתי חולים ומשלוח ציוד ו"מטבעות שמירה" לנקודות הכינוס. "חרוטים אתם על לוח ליבנו" נכתב לחיילים במכתב נדיר של האדמו"ר מבאיאן. אלה אירועים עמוקים ותקדימיים בקרב ההנהגה החסידית.

בנוסף, ישנה הפעילות הרוחשת בשטח. מראות של חרדים מכינים ציציות לחיילים הפכו לדבר שגרתי, כמו גם חרדים שמגיעים לבסיסים ולשטחי כינוס כדי לתמוך בלוחמים. חלקם מגיעים עם אוכל שהכינו ביוזמות פרטיות. זמרים חרדים מהזרם המרכזי, שמקובלים בחוגים רחבים ביותר, הופיעו בפני חיילים. נכון שהכנת ציצית שייכת למישור הדתי ואינה מהווה תרומה פיזית ללחימה, אך יש לה משמעות סמלית של החצנת תחושת השותפות.

משמעות האירועים והשפעתם:

מנגד, הגאון רבי דב לנדו מההנהגה הליטאית פרסם בעיתון "יתד נאמן" (31 באוקטובר, ט"ז מרחשוון) מכתב נחרץ נגד התופעות החדשות שצמחו "מלמטה": "והמתעסקים בפעולות אחרות מושכי לבבות רפופים המדמים כי בהם תשועתנו מכל הצרות והסכנות האופפות אותנו ידעו כי רבה משוגתם ורב היזקם", הוא כתב. "עזבו עזבו את משוגות ורעיונות ודמיונות לבותיכם ושובו אל השם בתורה לימודה וקיומה, תשובה ותפילה לבורא עולם כי יצילנו מכל הפגעים ומרעין בישין הבאים עלינו". לאורך הזמן השמיעו רבנים נוספים עמדות המשקפות מורת רוח מהתהליכים שצוינו לעיל.

בניגוד לפרשנות המוטעית שעלולה להינתן לאירועים הללו, ערכי הבסיס של החברה החרדית לא השתנו נוכח המלחמה. נדרשת הפרדה בין אקט הגיוס עצמו, שמערער את תפיסת הבסיס החרדית, לבין הערכה לצה"ל וחייליו שהיא תוצאה של שותפות גורל וערבות הדדית. מרבית החרדים, למעט קהילות מסוימות, רוחשים כבוד ללוחמים. אך כבוד, כפי שניתן להניח, אינו אומר הסכמה לגיוס עצמו.

התמיכה עצמה בחיילים אינה מפתיעה למי שמכיר מקרוב את הלך הרוח ברחוב החרדי. הלחימה העצימה מאוד את התמיכה הקיימת, אך לא חידשה אותה מאפס. קשה להאמין שמקרב המתנגדים לצה"ל יש מי ששינה את עמדתו באופן מעשי, וגם אם ישנם כאלה [2] הם בוודאי אינם מיעוט שמעיד. מנגד, בקרב אלה שתמיד כיבדו את החיילים וקיימו מבחינתם שותפות בין לוחמי הגשם ללוחמי הרוח, ישנם יותר אנשים שהחליטו "לעשות מעשה" בנוסף להתחזקות בלימוד ותפילה. זו הסיבה שהפעילויות הללו התעצמו בימי המלחמה. לדוגמה, זמרים חרדים מובילים הופיעו בפני לוחמים ואף אירחו אותם בקליפים רשמיים והופעות כבר לפני שנים רבות, אבל עכשיו, בחסות המלחמה, שירתם מול החיילים קיבלה ביטוי רחב יותר וכיסוי תקשורת.

נראה שזרם המגויסים החרדים הוא תוצאה של תהליכים מוקדמים יותר שנדחקו החוצה בצל הטלטלה הכללית. מוקדם מדי לראות בו "תהליך עומק אסטרטגי" או "מגמה רחבה". אין שיח רחב על גיוס בכוללים ובישיבות. בחורים לא עזבו את ספסלי הלימוד ורצו לבקו"ם. חלק גדול מהתוכניות הקיימות פונה לחרדים מעל גיל 26, בשלב שבו לרבים מהם כבר יש משפחות עם כמה ילדים. התפיסה הבסיסית לא השתנתה. ניתן לראות את התופעות הללו כסדקים צרים שנפערו לאורך זמן והתרחבו עם האסון הלאומי. סדקים, למותר לציין, הם תהליך טבעי ובלתי נמנע בכל מסגרת חברתית וקהילתית. לכן, בטווח הארוך אירועי השביעי באוקטובר לא ישנו את התפיסה החרדית הבסיסית, אבל הם נושאים פוטנציאל ליותר מעורבות והחצנה של מגמות קיימות במינונים גבוהים מהעבר.

בהקשר זה חשוב לציין כי ישנה התייחסות לנושא ההתגייסות וישנם אנשים מוכרים מתוך המגזר שהתייצבו באופן פומבי למילואים. זהו חלק ממגמת ההחצנה האמורה שפרצה בעקבות המלחמה, כאשר היחס אליהם נע בין תמיכה סביבתית לעניין מועט, אך קיימת גם התנגדות רעיונית בקרב המחנה השמרני המתנגד אידאולוגית לגיוס בכל צורה שהיא. הסיבה לכך שרבים רואים בגיוס עניין משני נובעת לדעתי מהעובדה שאין במקרים הללו אפקט "רעידת אדמה" [2] האנשים המוכרים שהתגייסו לא שינו עמדה. הם ממילא אינם נמנים עם המחנה המתנגד לגיוס, כך שהאפקט הוא בעיקרו סמלי. הסמליות גם היא משמעותית, משום שהפרהסיה בהיקפים הללו היא תקדימית וייתכן שתוכל "לנרמל" במידה מסוימת את היחס המוחצן כלפי התגייסות.

לכן, לצד ההערכה הקיימת לחיילים ותחושת השותפות שהמלחמה העצימה, גיוס המוני של בחורי ישיבות, בוודאי כזה שבא מכפייה של הדרגים הפוליטיים, אינו בר קיימא. כל יוזמה של שילוב, כמו ההתגייסות הנוכחית, תיגדע במעורבות פוליטית שתתפרש כניסיון לכפות אורח חיים חדש על הציבור החרדי. מניסיון העבר, התבטאויות של גורמים פוליטיים המוגדרים כאנטי-חרדים עצרו יוזמות שתפסו תאוצה יחסית ועוררו התנגדות אינסטינקטיבית. גיוס, על כל המשתמע ממנו, אינו מודל שהחברה החרדית תסכים לו. הוא אינו עולה בקנה אחד עם אורח החיים החרדי השמרני ומערער את תפיסת העולם של לימוד תורה המשמר את הקיום היהודי. כדי לרפא את השבר האזרחי כתוצאה מהיעדר הגיוס, נדרשים מהלכים חילופיים שיהיו מקובלים על כולם.

המלצות:

במקום לבזבז אנרגיה על מלחמות עקשניות שמתנהלות עשרות שנים בלי הכרעה, על מקבלי ההחלטות ליישם תוכניות עבודה חדשות בכל הנוגע למעורבות החרדית בתפיסת הביטחון הלאומי של ישראל. אחרי שהציבור הישראלי נוכח לראות את תרומת ההתגייסות האזרחית החרדית לביטחון ולחוסן הלאומי במלחמת "חרבות ברזל", ניתן לבחון את העמקתה כחלק ממוסדות המדינה באופן מושכל ומותאם.

כמו בהסברה, גם בתחומי החירום והביטחון, ההתארגנויות האזרחיות התבררו כיעילות מאוד. הגופים הללו תפקדו היטב בזמן שמערכות המדינה קרסו. הרצון לתרום קיים, הנכונות להתנדב נוכחת, נותר רק להפוך אותה למסגרת מוכרת ומאורגנת עם תשתית מותאמת שלא תתנגש עם ערכי הליבה של החברה החרדית. רתימת היכולת האזרחית הגבוהה של הציבור החרדי לטובת האינטרסים הביטחוניים של ישראל, תוך הטמעתם ושילובם במערכות הממשלתיות כדי לתת מענה לצרכים הלאומיים, יכולה ליצור מציאות חדשה שתבריא את החברה הישראלית ותתרום לחוסן האזרחי.

המיתוס על הסלמה באלימות המתנחלים

16.01.2024 | וינברג מ' written by

תופעת שוליים מכוערת נופחה בצורה כוזבת כדרך "לאזן" את פשעי חמאס.

אילו היה לסבתא אקדח

16.01.2024 | וינברג מ' written by

במהלך החודש האחרון הגישו יותר מ-200,000 (!) ישראלים בקשה לקבלת רישיון לנשיאת נשק. לנוכח הזינוק בטרור הפלסטיני ב-18 החודשים האחרונים ומעשי הטבח של חמאס ב-7 באוקטובר אין זה מפתיע, ויש יאמרו אפילו מבורך. אני עצמי סבור שכל סבתא בישראל צריכה להחזיק כיום אקדח בתיק.

ישראל אמורה להיות מדינה מוגנת היטב בזכות צבא גדול, בזכות כוחות המשטרה ובזכות כוחות ביטחון נוספים ואנשי מודיעין סמויים. לכאורה, אין צורך שהאזרח או האזרחית הישראליים

הממוצעים יהיו חמושים בעצמם.

לכאורה, נגמרה התקופה שבה כל חקלאי שעובד בשדה הפתוח, או לחלופין צועד ברגל למקום עבודתו בתל אביב, מרגיש מאוים. לפחות כך חשבנו. חלפה התקופה שבה כל ישראלי צריך להיות נכון להדוף מיידית התקפה. כך סברנו. מלחמת העצמאות של ישראל הסתיימה, כך האמנו. הימים שבהם הקרב הגיע לכל סלון וחדר ילדים בבית הם מאחורינו. היום מבטיחים את ביטחוננו צה"ל עם טילי "הלפייר", הגנת כיפת ברזל ויחידות הקומנדו המיומנות. או לפחות כך חשבנו.

אבל ישראל נלחמת בימים אלה את מלחמת העצמאות השנייה שלה. הקרב על הביטחון הבסיסי מתנהל לא רק ביישובי עוטף עזה אלא בכל אזור גבול, והמדינה כל כך קטנה שכמעט כל מקום הוא אזור גבול.

ערביי ישראל וערביי יהודה ושומרון משולבים כה עמוק במסחר ובתעשייה הישראלים עד שהחשש מפיגוע טרור מורגש בכל מקום, בצדק או שלא בצדק. בסופו של דבר, לא מעט פלסטינים מעזה שעבדו בשלום ובשלווה בבארי, ברעים ובכפר עזה סיפקו על פי החשד מידע מודיעיני מדויק על בארי, רעים וכפר עזה למחבלים של החמאס שפלו לכאן בשמחת תורה.

הרעיון שאין בעיה להעסיק פועלי בניין ערבים בבית או בשכונה התערער קשות. התפיסה שלפיה ערים ואזורי תעשייה במודיעין, רעננה או עמק חפר יכולים להמשיך כרגיל ללא שמירה אזרחית חמושה במחסומים בכל כניסה, עברה טלטלה אמיתית. הישראלים צודקים כשהם מפחדים, ועושים נכון כשהם מתחמשים.

כבר לפני עשרים שנה אמר לי האלוף במיל"ג רשון הכהן שכל סבתא במדינה הזאת צריכה לשאת אקדח, ושכל אזרח צריך להיות חמוש וערוך להגן על המדינה. זה עניין של מוכנות נפשית וגם מבצעית, אמר לי. כבר אז טען שהחברה הישראלית שקעה לנוחות רבה מדי, למעמד ביניים בורגני העיוור לסכנות האופפות את ישראל.

אם רוב האזרחים (השפויים, האחראים) במדינה הזו יהיו חמושים ² האיתות לאויבינו יהיה ברור: ישראל אף פעם אינה עוצמת עין, והיא ערוכה בכל רגע להגן על עצמה בעוצמה, טען הכהן. וכחיזוק לדבריו הוא תמיד מוכן להפשיל את המכנס ולחשוף את האקדח שהוא נושא מוצמד לקרסולו.

עבורי, האלוף הכהן משמש כבר שנים כמנטור בנושאי אסטרטגיה וביטחון. הוא הוגה דעות מעמיק הנוהג לחשוב מחוץ לקופסה. במהלך 41 שנות הקריירה הצבאית שלו הוא נודע כ"אינטלקטואל החושב" בקרב אלופי צה"ל, אם כי לא כל עמיתיו הבינו תמיד לאן הוא חותר.

תמיד אהבתי את הלהט המהפכני הטבוע בגישתו של הכהן. הוא רוצה להחזיר שיח ציוני על חלוציות, גאולה והתיישבות, ושואב עקרונות מתפיסות העולם הדינמיות של ברל כצנלסון, בן-

גוריון והרב קוק.

ספרו, "מה לאומי בביטחון הלאומי" (הוצאת משרד הביטחון, 2014), הוא למעשה שיח על החשיבות של אמונה, חזון ושאיונות דתיות-אידאולוגיות בעיצוב תורת הביטחון הלאומי. הספר צריך להיות היום קריאת חובה.

התובנה המרכזית של הכהן היא זו: אלה הרואים בישראל אבן דרך לגאולה ומולדת רוחנית לאומית של היהדות, יפעלו אחרת בתגובה למתקפה הפלסטינית מאלה הרואים בישראל רק מדינת מקלט ליהודים. לפי הראשונים, הממשלה אמורה לעשות יותר מאישור פעולות של כוחות הביטחון נגד טרוריסטים פלסטינים בלבד. עליה לפעול לריסוק אויבי ישראל, ולאשר בנייה מחודשת בירושלים וביהודה ושומרון.

המסר של הכהן הוא שישראל חייבת לאמץ מחדש נחישות אידאולוגית מספקת כדי להדוף ולהכריע את אויביה. עם אויבים כמו חמאס-דאע"ש ואיראן, שמונעים בנחישות מאידאולוגיות מהפכניות, ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה מנהיגים חסרי להט אידאולוגי, התקועים בדפוס המתנה או בחשיבה ניהולית.

יש סיבה נוספת לכך שהכהן רלוונטי בהקשר הנוכחי. בעשור האחרון הוא פיקח על משחקי המלחמה הגדולים בצה"ל. המסקנה החשובה ביותר מהסימולציות שתכנן והפעיל הייתה שישראל חייבת להיות מוכנה עם כוחות קרקע מסיביים להילחם בשתי חזיתות ואף שלוש ² בדיוק התרחיש שאנו עשויים לראות מתפתח כעת.

בנוסף, ישראל חייבת להיות פרואקטיבית ולא תגובתית. לדברי הכהן, "השבת השקט" לאזורי הגבול הדרומי והצפוני של ישראל, או "שמירה על השקט" בירושלים ובגדה המערבית (באמצעות מבצעים מזדמנים נגד הטרור, לצד הצבת גדרות ומחסומים וכד'), כמוהם כהחזרת רכבת שירדה מהפסים למסלולה, ולא מעבר לכך. זהו פתרון טכני בלבד, ולא מהלך שחמט ממוקד-מטרה שמקדם מציאות חדשה.

התנועה הציונית ביקשה תמיד לעצב מחדש את המציאות האסטרטגית של ישראל בהתאם להעדפותיה, וגם היום עליה לשאוף לכך. לשיטתו של הכהן פירוש הדבר לתמרן, להרחיב, לבנות ולכפות על האויב מגננה, בעזה ובגליל, בירושלים וביהודה ושומרון.

ביסוד השקפת העולם של הכהן עומד הרעיון של מאבק מתמשך ואמונה עמוקה בצדקת שיבת היהודים לציון.

גם אם מנהיגי ישראל אינם רואים עדיין לאן יוביל המאבק בסופו, חובתם להמשיך ולדחוף קדימה. המטרה היא לטרוף את הקלפים וליצור עובדות בשטח שמשנות את כללי המשחק. גם בעזה.

כך, בעזרת מחויבות נלהבת הנובעת מאמונה אמיתית בצדקת הדרך, שהיא אמונה דתית-לאומית

בזכותו של העם היהודי לשוב לציון, יושג הביטחון. ואז, מהשמיים אולי יבואו לעזרת המחזיקים בהגה השלטון.

הכול מתחיל בנשיאת אקדח. היום הורדתי את טופס הבקשה מאתר המשרד לביטחון לאומי.

פורסם ב-News1 מחלקה ראשונה, בתאריך 29.11.2023.

העמקת תהליך הקמת כיתות הכוננות המלצות וכיוונים להמשך

written by אל"מ במיל" פרופ' גבי סיבוני | 16.01.2024
תמונת המצב בנושא כיתות הכוננות

המשרד לביטחון לאומי ביצע תהליך מהיר להקמת כיתות כוננות ברחבי הארץ. התהליך נמצא בעיצומו, וברחבי הארץ הוקמו למעלה מ-600 כיתות כוננות. כיתות הכוננות שהוקמו כפופות לתחנות המשטרה המקומיות, כאשר בחלק מהיישובים, הנמצאים בקו התפר, הכפיפות היא למשמר הגבול.

בימים אלה ממשיכה להתקיים עבודת מטה במשרד לביטחון לאומי ובמשטרה במטרה להעמיק את התהליך ולטייבו.

המלצות מכון משגב

מוצע לקיים תהליך בניין כוח סדור לכיתות הכוננות מתוך ראייה רחבה המשתלבת גם עם תהליך הקמת המשמר הלאומי ועם הגיונות אסטרטגיה לאומית לביטחון פנים. תהליך בניין הכוח המוצע לכיתות הכוננות צריך לכלול את המרכיבים הבאים:

גיבוש תפיסה

מוצע לגבש תפיסת הפעלה לכיתות הכוננות. התפיסה תתייחס למרכיבים:

- איום הייחוס קביעת איום הייחוס שאליו כיתות הכוננות נדרשות לתת מענה.
- מתווה הפעולה תפיסת הפעולה של כיתות הכוננות, ובכלל זה התנאים להפעלתם ברמה המקומית וגם ברמה המרחבית/אזורית. זאת לצד בניית מתן תמונה מודיעינית

לכוחות הן ברמה התשתיתית והן ברמה האופרטיבית-טקטית.

- **פיקוד ושליטה** [2] שיטת הפיקוד והשליטה וכפיפות הכוחות בשגרה ובחירום.
- **בניין הכוח** [2] התפיסה תתייחס לכלל מרכיבי בניין הכוח, ובכלל אלה: הצטיידות ושימוש באמצעי לחימה, כוח אדם, ארגון, אימונים ותרגילים.

להלן פירוט למרכיבים השונים:

איום הייחוס

להבנתנו איום הייחוס צריך להתייחס בין היתר גם למרכיבים:

- התקפה של גורמים עוינים (כולל מצד בעלי אזרחות ישראלית) על יישובים, ובכלל זה יישובים מעורבים.
 - מארבים לאורך צירי תנועה, כמו גם חסימה שלהם. לא בהכרח רק לצירי תנועה ראשיים אלא גם לצירים משניים, ואף לדרכי גישה ומילוט של יישובים.
 - הפרעות סדר המוניות היכולות להתפתח לתקיפה, כאמור לעיל.
- התקיפות יכולות להיות מתוחמות ליישוב אחד או למרחב שבו מתרחשת פעילות עוינת בכמה יישובים ולאורך כמה צירים.

מתווה הפעולה

- מוצע שכיתות הכוננות תפעלנה הן ברמה המקומית (יישובית/שכונתית) והן, במידת הצורך, ברמה האזורית. לצורך זה נדרש לבחון האם יש להקים לצד כיתות הכוננות היישוביות גם כוח התערבות בכל יישוב ושכונה שיוכל לסייע בעיבויי מערך ברמה האזורית, ללא חשש לפגיעה במוכנות וביכולת כיתת הכוננות המקומית לתת מענה.
- מוצע לבחון את הרכב הכוח כדי שלא ייבנה רק על קבוצה של נושאי נשק בלבד אלא גם עם חלוקה למבני פעולה (חוליות/כיתות) לספק את הצורך שלא להפקיר את השכונה או היישוב שממנו מורכב הכוח. במידה שיוחלט לאמץ גישה כזו, משמעותה ציוד הכוחות באמצעים מתאימים, וכמובן לאמן את הכוח בהתאם.
- יש לבחון את הכשרת כיתות הכוננות או כוחות נוספים לצידן לתת מענה לתרחישים נוספים, כגון חילוץ מהריסות, איתור נפילות, עזרה ראשונה, סיוע ראשוני לנפגעי טראומה.
- נדרש לקבוע מתווה לעדכון מודיעין בהתאם לרמת הכוח הן ברמה התשתיתית והן ברמה האופרטיבית-טקטית.

פיקוד ושליטה

נדרש לקבוע את שיטת הפיקוד והשליטה וכפיפות הכוחות בשגרה ובחירום. בהקשר זה מוצע

- בשל מוטת השליטה הרחבה של משטרת ישראל הרי שבכל מקום שבו ניתן להכפיף את כיתות הכוננות למשמר הגבול, מוצע לעשות זאת.
- במידה שיוחלט להקים כיתות כוננות לצורכי עיבוי מערך ותגבור אזורי, יש לתת מענה תקשורת, פיקוד וניוד לכוחות אלה ולקבוע את כפיפותם במרחב, ואת דרכי החבירה לכוחות שכנים. בנוסף יש לוודא שקיימת מערכת תיאום ותקשורת בין כיתות כוננות בשכונות/יישובים סמוכים.
- יש לייצר מנגנון לקבלת תמונת מצב באופן שוטף תוך חיבור למערכות השו"ב של משטרת ישראל.

בניין הכוח

התפיסה תתייחס לכלל מרכיבי בניין הכוח, ובכלל אלה: הצטיידות ושימוש באמצעי לחימה, כוח אדם, ארגון, אימונים ותרגילים, כדלהלן:

▪ אמצעי לחימה

- כאמור לעיל, מוצע לצייד את כיתות הכוננות באמצעי לחימה מתאימים לכלל התרחישים, כולל תרחישים של הפרות סדר המוניות, חסימת כבישים, חדירה רחבה של מחבלים ותרחישי קיצון נוספים.
- מוצע להקים בכל יישוב/שכונה בונקרים מתאימים שבהם יאוחסנו אמצעי הלחימה הרלוונטיים.
- יש לצייד את כיתות הכוננות באמצעי תקשורת מתאימים בנוסף לתקשורת אישית סלולרית.
- במידה שיוחלט להקים כיתות כוננות לתגבור ולעיבוי מערך יש לתת מענה ניוד או לקבוע אותו על בסיס כלי הרכב של החברים בכיתת הכוננות.

▪ ארגון

- כיתות הכוננות שהוקמו מאורגנות ברמה היישובית/שכונתית. מוצע לקיים תהליך בחינה לארגון הכוח ברמה אזורית (ואף ארצית). זאת תוך קביעת מבנה וארגון לשגרה וחירום של פיקוד, תהליכי בניין כוח וכדומה.

▪ אימונים ותרגילים

- חברי כיתות הכוננות מקבלים הכשרה ראשונית של שלושה ימים, טרם הצטרפותם לכיתה. מוצע לקבוע שגרת אימונים ותרגילים.
- כיתות אלה תוכלנה גם להיות משולבות בתרגילים הגדולים של צה"ל ופיקוד העורף.

במסגרת המאמץ הכולל חשוב למסד שיתוף פעולה עם הרשויות המקומיות, המוכיחות יכולות תגובה ומהירות תגובה, ויש חשיבות עליונה למעורבות פעילה שלהן במהלך מכיוון שמגוון הפעולות של כיתות הכוננות נוגע במישרין לשגרת החיים והחירום בשטחי הרשויות, ויהיה צורך לסנכרן ולתאם מאמצים.

בנוסף, יש חשיבות רבה לממד התודעתי בתיווך הנושא לציבור. יש לשקול את האפשרות למנף את המאמץ התודעתי בהתאמות הנדרשות גם לקהלים אחרים, כולל האויב.